

DIVERSITEIT – GELOVEN

Inleidingen:

Joke Hermsen, *Kairos*, 2014

NBV: Johannes 21, vers 6

Thema: Het over een andere boeg gooien

Beste vrienden,

De scribe van de Protestantse Kerk Nederland, de PKN, dr. Arjan Plaisier, kondigde vorig jaar voor de PKN het einde van de status volkskerk aan. Hij liet zich heel kritisch uit over de toegankelijkheid van traditionele kerkdiensten. 'Ik vind', zegt hij, 'onze vieringen soms wel erg voor ingewijden.' We moeten opnieuw bij de Bron, de eerste Christengemeenten beginnen, luidt zijn advies. Zij vormden een gemeenschap van zusters en broeders, zij waren elkaar nabij. Ook vandaag de dag zoeken mensen in het geloof, behalve inspiratie en zingeving, geborgenheid. Men wil ergens bij horen, zich aansluiten bij een kring, zo bleek ook uit een recent onderzoek van de VU.

De politica Pia Dijkstra bewaart aan haar christelijk opvoeding goede herinneringen. Het besef bij een gemeenschap te horen, gaat nooit helemaal weg, er blijft altijd een sprankje van over, zo vertelde zij in het tv-programma 'Adieu God'.

Er is bij Plaisier een duidelijk verlangen om het evangelie dicht bij de mensen te brengen, maar in andere vormen dan de traditionele.

We verkeren in een overgangstijd, waarin oude opvattingen en zienswijzen niet meer voldoen, stelt de in deze tijd toonaangevende Canadese filosoof Charles Taylor. Het traditionele levensgevoel legt sterk de nadruk op de almacht en voorzienigheid van God en de bijbehorende afhankelijkheid. *Hulpeloos, maar schuldig*, was de titel van het eerste boek van de bekende schrijfster Aleid Schilder, die opgevoed was in een streng vrijgemaakt gereformeerde gezin.

Het moderne levensgevoel kenmerkt zich door een persoonlijke zoektocht naar God. Want mensen, zo stelt Taylor, zijn in het algemeen niet ongelovig, ze zijn zoekers geworden. De levensvragen, dat zijn de vragen over eenzaamheid, verandering, sterven, zijn van alle tijden. In hun gebrokenheid hunkeren mensen, ook vandaag, naar Heelheid, naar Volheid, naar Volkomenheid, naar God. Men voelt zich aangesproken door een Stem van Boven, die ons raakt en hoop geeft. Mensen blijven graag hierover met elkaar in gesprek.

'Ik geloof, dat er een hogere macht is, die het leven stuurt', zegt een mevrouw. 'Die noem ik God, het is de bron van alle liefde, waaruit al het goede voortkomt.' Voor haar is dat de aanleiding anderen te vergeven of je los te maken van materiële behoeften. Er is geen sprake

van een afschaffing van religie, maar van een transformatie, in een andere vorm gegoten, zegt de filosoof Taylor.

Vanuit de overtuiging, dat de Bijbel nog steeds iets te zeggen heeft in onze wereld, roept Arjan Plaisier de gemeenten op de zaken anders aan te pakken en taboes en gebruiken te doorbreken. Daarbij refereert hij aan de voorgelezen woorden van Jezus uit het Evangelie van Johannes, hoofdstuk 21, vers 6: 'Gooi het net aan stuurboord uit, riep Jezus, dan lukt het wel.' Dus aan de andere kant, de ongebruikelijke.

Hij raadt de gemeenten aan om voor die nieuwe aanpak aansluiting te zoeken bij het eigene, de cultuur van een stad of streek. Want mensen zoeken in hun acceptatie van het geloof naar hun context. Je bent immers gehecht aan je habitat, de plaats of streek waar je geboren en vaak ook getogen bent. Deze aanbeveling spoort met de opvattingen van Anne van der Meiden, die een expert is op het terrein van inculturatie, het integreren in een andere cultuur, en dat van de communicatie. Van der Meiden heeft als student in Amsterdam een intellectuele kloof ervaren tussen een elitaire gemeente daar en de eenvoudige zielen in zijn geboortestad Enschede. Ik las u dat voor. De mensen in Twente leven bij voorkeur in eigen kring, de familie, de noabers, de dorpsgemeenschap.

Je netten aan de andere, ongebruikelijke kant van de boot uitzetten, lazen we in hoofdstuk 21, het laatste hoofdstuk uit het Evangelie van Johannes. Dit verhaal sec treffen we niet aan bij de andere evangelisten.

Eigenlijk weten we niet, wie de schrijver is. De traditie wil, dat het Johannes is, met zijn broer Jacobus, een bekend discipel van Jezus. De theoloog Jan Nieuwenhuis wijst erop, dat het Evangelie van Johannes waarschijnlijk geschreven is eind eerste eeuw in Efeze, in het huidige West-Turkije, waar een vroeg-christelijke gemeente was, die door Johannes werd geleid. Johannes schrijft, aldus Nieuwenhuis, met zijn evangelie niet alleen een **biografie** over Jezus, maar ook een **autobiografie** over zijn gemeente in Efeze. Zo van: wat Jezus overkwam, overkomt ons als gemeente in Efeze ook, en zoals Jezus handelde, bijvoorbeeld iets over een andere boeg gooien, zo willen wij in Efeze ook tewerk gaan.

Johannes was van huis uit een visser uit Galilea, een landstreek in het noorden van Israël, en zeer vertrouwd met het reilen en zeilen van het meer van Galilea, ook wel het meer van Tiberias genoemd. Hij neemt het in zijn evangelie op voor de Galileërs, in die tijd de randbewoners van de kerk en samenleving, niet in tel bij de orthodoxe en rechtzinnig joodse geestelijke leidlieden in Jeruzalem.

De tijd van Johannes was, net als die van ons, een overgangstijdperk. Na de val van Jeruzalem met de verwoesting van de tempel in het jaar '70 verkeren de mensen in onzekerheid en zoeken naar een geestelijk houvast. Johannes laat zien, dat Jezus in die behoefte voorziet, door de mensen nabij te zijn en hen op te zoeken in hun leven van alledag.

Johannes schrijft in hoofdstuk 21 een stukje contextuele theologie. Jezus zoekt na zijn opstanding de leerlingen op in hun habitat, Galilea, waar ze hun oude beroep weer hadden opgepakt. Hier werden de leerlingen geroepen hun netten achter te laten en Hem te volgen. Op deze plek werden ze aangespoord vissers der mensen te worden. Het Meer van Galilea is dan ook geen **aardrijkskundige** topografie, maar, als topografie van de **Bijbel**, een beeld van Gods Koninkrijk.

En Jezus schijnt ook letterlijk de taal van de Galileërs, het Aramees, gesproken te hebben. En over taal gesproken: Johannes brengt Jezus voor het voetlicht als een man, die heel direct kon zijn, weinig woorden nodig had en daarom heel duidelijk zijn boodschap kon overbrengen.

Op Jezus' aanraden gooien de leerlingen het net uit aan de andere, ongebruikelijke kant. En toen was het raak, er zat zoveel vis in, dat ze het net niet naar boven konden krijgen. En dat is natuurlijk ook, waarop de PKN hoopt: dat de nieuwe aanpak aanslaat.

Het over een andere boeg gooien

Vanaf het begin van zijn optreden, laat Jezus horen en zien, dat je kritisch moet kijken naar de traditie. Ik vind dit bijvoorbeeld heel duidelijk verwoord in de Bergrede.

Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: Je moet je naaste liefhebben en je vijand haten. En ik zeg jullie: heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen. Want God laat de zon schijnen en laat het regenen over goede en slechte mensen. Jezus bevordert het inclusief denken, de ander hoort erbij.

Het barbaarse optreden van de extremistische moslims in Irak, verenigd in Isis, laat duidelijk zien, wat de gevolgen zijn van exclusief denken, waarbij je de ander uitsluit en als ongelovigen bestempelt. Minderheden als christenen en yezidi's zijn het slachtoffer.

Vaak redetwistte Jezus met de geestelijke leidslieden, Farizeeën en Schriftgeleerden, die het geloof meer naar de letter namen dan naar de geest. Zo wordt de zogenaamde overspelige vrouw door hem vrijgesproken. "Wie van u zonder zonde is, gooi de eerste steen."

Jezus leeft voorbeeldig en wordt zo het rolmodel van transformatie. Hij giet bij uitstek het geloof in een andere vorm.

Johannes 21 is eigenlijk een toegift, een surplus. Johannes sluit het vorige hoofdstuk 20 af met: Jezus heeft nog veel meer wondertekens gedaan, die niet in dit boek staan. En dan komt er toch nog een hoofdstuk. In dit laatste hoofdstuk verschijnt Jezus na zijn opstanding voor de derde laatste keer. Johannes had blijkbaar de behoefte om in hoofdstuk 21 nog een aantal accenten te leggen, waarvan het thema van vandaag er, denk ik, één van is.

Zet je netten eens uit aan de ongebruikelijke kant. Gooi het eens over een andere boeg.

Anne van der Meiden spreekt badinerend over de **sjok-theologie**. We sjokken, theologisch gesproken, vaak achter ons voorouders en ouders aan, in plaats van dat we ons door eigentijdse theologen, zoals bijvoorbeeld Gerben Heitink of Jan Nieuwenhuis, laten inspireren.

In een interview vertelde een kleindochter, afkomstig uit een gereformeerde familie: Mijn oma gaat nog trouw naar de kerk, maar mijn ouders zijn kritischer geworden.

Mijn vader zei: Vroeger stond er een hek om de kerk, waardoor we allemaal hetzelfde dachten en geloofden. Nu is dat hek gesloopt, de kerk is opener geworden, met een verscheidenheid aan denken en geloven. En voor mij, zei de kleindochter, is God groter geworden dan ik in de kerk had meegekregen. God is nu voor haar de Bron van Energie, die ze bijvoorbeeld ervaart in vriendschappen, ontmoetingen, bijeenkomsten en gesprekken. God en mens zijn in haar spirituele beleving **dichter bij elkaar** gekomen.

Naar aanleiding van de verschijning van haar eerste boek *Dorsvloer vol confetti* zei de Zeeuwse schrijfster Franca Treur: Er hoeft voor mij absoluut geen God meer aan te pas te komen. Ik sta liever oog in oog met de gedachte, dat het leven geen diepere zin heeft. Zij

neemt afscheid van de dogmatische kerk uit haar jeugd op Walcheren, die niet met de tijd was meegegaan.

Maar in haar vorig jaar verschenen tweede boek *De Woongroep* is het zoeken naar zingeving terug. De hoofdpersoon uit *De Woongroep*, Elenoor, heeft zich uit idealistische overwegingen aangesloten bij een Woongroep. In *De Woongroep* denkt zij, door samenwerking en actievoeren, iets te kunnen betekenen in deze onverschillige wereld. Ik wil goed doen, iets goed kunnen doen. Ze is op zoek naar iets of iemand, groter dan zichzelf, wat wij in onze geloofsgemeenschappen God of de Eeuwige noemen.

Het over een andere boeg gooien, controversieel zijn

De EO organiseert jaarlijks een passiespel, waaraan acteurs van allerlei overtuiging meedoen. Na de aanslagen in Parijs kreeg tijdens de stille mars de broederschap, één van de idealen van de Franse revolutie, opnieuw inhoud.

Breng God op een eigentijdse manier ter sprake, adviseert de Koepel van het Christelijk Onderwijs de leraren: niet alleen door het vertellen van Bijbelverhalen, maar ook door gesprekken met leerlingen, waar vragen aan de orde komen, die ertoe doen.

Op de vraag of *Trouw* nog een christelijke krant is, antwoordde de scheidende hoofdredacteur: Zeker, nog meer dan vroeger. Toen stond christelijk voor kerkelijk en institutioneel, nu voor een waardenset: de behoefte aan binding, identiteit, een diepere dimensie, geloof, hoop en liefde.

In oktober komt er een nieuwe Bijbelvertaling uit in gewone omgangstaal, zei de directeur NBG. Een soort up date van de *Groot Nieuws Bijbel* van vroeger.

Kerken en geloofsgemeenschappen, altijd de overslagplaatsen van het heil bij uitstek, zijn in onze tijd zeker niet overbodig geworden. Maar ze moeten wel kritisch staan tegenover de sjoktheologie. Velen hebben de behoefte om zonder hun hele geestelijke bagage over boord te gooien hun geloof te vergroten en te verruimen met andere bronnen van spiritualiteit, zoals kunst, literatuur, filosofie. En als we het over filosofie hebben:

De filosofe Joke Hermsen noemt in haar laatste boek *Kairos* het moment van inspiratie, dat leidt tot verandering, de springplank in de richting van het nieuwe en onbekende. Kairos, ook wel de god van het geschikte moment genoemd, dat is het moment van bezielde worden. Dan gaan we op zoek naar nieuwe vormen van samenleven en nieuwe harmonieuze verhoudingen teneinde de wereld meer bewoonbaar en leefbaar te maken. Het roer moet om. Op het moment van vervoering worden we ondergedompeld, maar daarna ontstaat er een prikkeling die ons tot activiteit en vreugde aanzet, door Joke Hermsen het Nu-moment genoemd.

Het roer moet om

We worden vanmorgen opgeroepen om persoonlijk en als gemeenschap ons geloof kritisch onder de loep te nemen. De PKN daagt ons daartoe uit. En Jezus ging ons hierin voor. Amen.

Bert Jansen